ЛИСТОПАДОВИЙ ЧИН 1918 РОКУ:
ЄДНІСТЬ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

Віктор БЕДЬ, Віктор Вк. БЕДЬ, Антоніна ВЧОРАШНЯ

Науково-дослідний інститут стратегічних та політико-правових досліджень Карпатського університету імені Августина Волошина

м. Ужгород, 1 листопада 2025 р.

Початок державного відродження на Західноукраїнських землях 1918 року

1 листопада 1918 року став днем пробудження української державності на західноукраїнських землях, що до того перебували під окупацією Австро-Угорської імперії та адміністративним впливом Королівств Польщі, Угорщини й Румунії.

У Львові, у тодішньому формально Королівстві Галичини та Володимирії — коронній землі Австро-Угорщини, — українські військові на чолі з сотником Дмитром Вітовським здійснили історичне повстання, яке увійшло в українську історію початку XX століття під назвою Листопадового чину [1], [2].

Без людських жертв українські сили взяли під контроль найважливіші об’єкти — намісництво, залізничний вокзал, телеграф, комендатуру, а також роззброїли австро-угорську поліцію, до складу якої входили переважно поляки.

Над львівською Ратушею вперше за багато років замайорів синьо-жовтий прапор української держави.

Підрозділи Українських Січових Стрільців (УСС) зайняли також Станиславів (нині Івано-Франківськ), Тернопіль, Золочів, Сокаль, Раву-Руську, Коломию, Снятин, Борислав та інші міста [3].

Цісарський намісник генерал Карл фон Гуйн визнав волю українського народу й передав владу Українській Національній Раді.

Передумови і рішення діяти

Розпад Австро-Угорської імперії після її поразки у Першій світовій війні (28 липня 1914 – 11 листопада 1918 рр.) призвів до докорінних змін у Центрально-Східній Європі. Народи, які десятиліттями перебували під чужим пануванням, почали проголошувати власні держави.

Так утворилися Польща, Чехословаччина й Угорщина, а питання про відродження власної історичної української державності на

західноукраїнських землях підняли українці Галичини, Закарпаття та Буковини, що на той час перебували під окупацією Австро-Угорської імперії.

Тим часом польські політичні кола вже створили у Кракові Польську ліквідаційну комісію, яка планувала встановити владу у Східній Галичині, розпочавши наступ зі Львова [4]. Її прибуття до міста очікувалося 1 листопада 1918 р., що створювало безпосередню загрозу українському національному руху.

Вечір 31 жовтня 1918 року став вирішальним для долі Галичини. У львівському Народному домі зібралися представники Української Національної Ради та Центрального військового комітету під проводом сотника Дмитра Вітовського (1887 – 1919) — офіцера австро-угорської армії, бойового командира Легіону Українських Січових Стрільців і одного з найвідоміших організаторів українського війська [2].

Саме Вітовський, відчуваючи історичний момент, виголосив слова, що стали сигналом до дії:

- «Якщо цієї ночі ми не візьмемо Львів, то завтра його візьмуть поляки» [2].

На засіданні було ухвалено негайно перебрати владу у Львові. Військовий комітет перейменували на Українську генеральну команду, штаб якої розмістився у Народному домі.

О 4-й годині ранку 1 листопада 1918 року повстання розпочалося. Українські сили, що налічували близько 60 старшин і 1400 вояків, взяли під контроль усі головні адміністративні об’єкти міста — намісництво, ратушу, вокзал, телеграф, банк, летовище.

Над ратушею й намісництвом замайоріли українські синьо-жовті прапори.

Сотник Дмитро Вітовський, як комендант повстання та керівник генерального штабу, відрапортував, що влада у Львові повністю перейшла до Української Національної Ради [1].

Народження Західноукраїнської Народної Республіки

Вже 13 листопада 1918 року Українська Національна Рада проголосила створення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР), до якої увійшли Галичина, Буковина та Закарпаття — усі українські землі, що входили до складу Австро-Угорщини [1], [2].

Столицею ЗУНР спочатку був Львів, а після початку польсько-українських боїв — Станиславів (нині Івано-Франківськ). Головою уряду став Кость Левицький, а Державний секретаріат очолив Дмитро Вітовський.

Уже 22 січня 1919 року ЗУНР об'єдналася з Українською Народною Республікою (УНР) в єдину соборну українську державу. Цей акт духовної й політичної єдності став важливим символом українського державотворення [4].

Закарпаття і Буковина — частина спільної долі

Події у Львові стали потужним імпульсом для інших західноукраїнських земель.

- На Буковині 3 листопада 1918 р. Українська Національна Рада на чолі з Омеляном Поповичем проголосила владу українців у Чернівцях і заявила про злуку з Галичиною.
- На Закарпатті восени 1918 року розгорнули діяльність українські народні ради у Мукачеві, Ужгороді, Пряшеві, Сегеті, Ясінях і Хусті, які підтримали ідею об'єднання з українською державою. Активність українських громад спостерігалася також у містах Східної Словаччини — Бардієві, Свиднику, Медзилабірцях, де проживало автохтонне українське населення.
- Цей процес завершився ухваленням рішення Хустського Народного Собору 21 січня 1919 року про возз'єднання всіх українських земель [3].

Вічний урок історії

Листопадовий чин 1918 року довів, що сила нації — в єдності, вірі й державній волі.

Військовий успіх українців у Львові став не лише символом відновлення історичної української державності, а й актом духовного відродження та піднесення української нації на західноукраїнських землях, яка після майже двох століть неволі знову заявила про своє невід'ємне право бути господарем на власній землі.

Попри подальші воєнні випробування, тимчасову втрату незалежності Західноукраїнської Народної Республіки, а також падіння Української Народної Республіки до 1921 року, і поділ українських земель між сусідніми державами, ідея соборності Української Держави залишалася живою серед українців — як духовний дороговказ для наступних поколінь.

Переживши трагічні лихоліття XX століття — розділення, поневолення, голодомори, війни, репресії, окупації, — український народ, з Божої ласки, 24 серпня 1991 року відновив незалежність України.

Це стало здійсненням мрії багатьох поколінь українців XVIII–XIX століть, а також, зокрема, нащадків героїв Листопадового чину, січових стрільців, борців Української Народної Республіки, Західноукраїнської Народної Республіки, Карпатської Січі та Української Повстанської Армії, а ще мільйонів вірних синів і дочок, які зберегли віру в єдину, соборну й вільну Україну.

Сьогодні, через 107 років від подій Листопадового чину 1918 року та 34 роки від відновлення історичної української державності 24 серпня 1991 року, Україна знову проходить випробування російсько-українською війною (2014–2025).

Та, як і сто років тому, український народ стоїть на непохитних основах — віри, свободи, державності та честі, — які й сьогодні визначають його історичну місію: зберегти правду, вибороти перемогу та збудувати майбутнє України на засадах незалежності, національної ідентичності, гідності, самоповаги, свободи, істини, правди й справедливості.

Джерела

1. Вікіпедія: Листопадовий чин —
URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Листопадовий_чин
(дата доступу: 01.11.2025).

2. Український інститут національної пам’яті. 1 листопада 1918 року у Львові розпочався Листопадовий чин — URL: https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/lystopad/1/1918-u-lvovi-rozpochavsya-lystopadovyy-chyn
(дата доступу: 01.11.2025).

3. Енциклопедія історії України. Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР) — URL: http://www.history.org.ua/?termin=ZUNR (дата доступу: 01.11.2025).

4. 1 листопада 1918 р. у Львові розпочався «Листопадовий чин». -
URL: https://ivano-frankivska-rda.gov.ua/news/1730443643/
(дата доступу: 01.11.2025).